

JAK MYSLÍME: myšlení pomocí schémat

PSY 708 - JS 2007

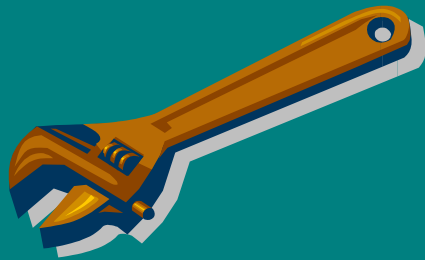
Jaroslav Hodbod', Hana Felzmannová, Jana Kůtková

SCHÉMATA A JEJICH VLIV

Schémata

schémata = kognitivní struktury, podle kterých lidé organizují informace o okolním světě

(podle témat či oblastí zájmu)

Bartlett, 1983, Markus, 1977, Taylor & Crocker, 1981

FUNKCE SCHÉMAT

schéma obsahuje:

- základní informace
- emoce

KORSAKOVŮV SYNDROM

- ztráta schopnosti ukládat nové vzpomínky
- vše znovu a znovu poprvé

ZTRÁTA KONTINUITY

FUNKCE SCHÉMAT

Harold Kelley (1950): hodnocení lektora ze sociálního hlediska (přátelský, odtažitý...)

- aktivita studentů ve třídě
- živost diskuse
- zapamatování si přednášené látky
- vliv humoru

FUNKCE SCHÉMÁT

Schémata určují, co si:

- zaznamenáváme
- zpracováváme
- vybavujeme

Kerr & Stanfel, 1993; Trafimov & Schneider, 1994; Trafimov & Wyer, 1993;
von Hippel, Jonides, Hilton & Narayan, 1993

Funkce schémat

Informace, které nezapadají do zakotveného schématu, jsou

VYŘAZOVÁNY

Fiske, 1993; Higgins & Bargh, 1987; Olson, Roese & Zanna, 1996;
Stangor & McMillan, 1992

Funkce schémat

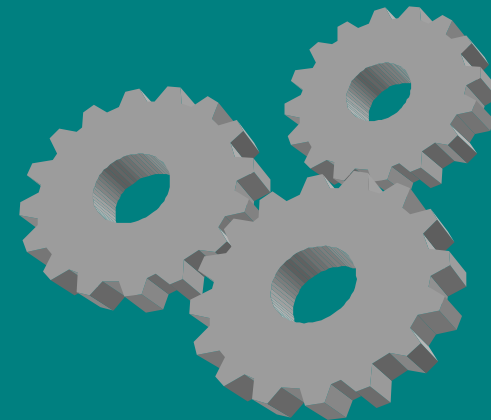
Informace, které ve schématu chybí, jsou

REKONSTRUOVÁNY

a

NAHRAZOVÁNY

Darley & Akert, 1991; Markus & Zajonc, 1985

Jaká schémata používáme?

Zkušenostní

– s něčím podobným jsme se již setkali

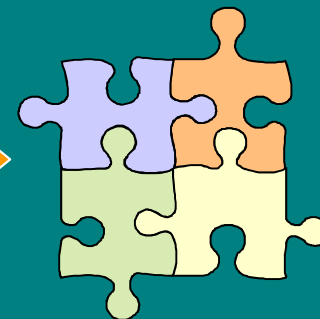
(Andersen & Cole, 1990; Chen & Andersen, 1999;
Dijksterhuis & van Knippenberg, 1996; Higgins & Brendl, 1995;
Rudman & Borgida, 1995)

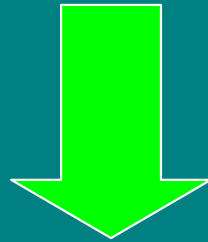
Koncepční

– interpretujeme a zařazujeme nové informace

(Bargh, 1990, 1996; Higgins & Bargh, 1987; Wyer & Srull, 1989)

PRIMING EFFECT EFEKT PRIMARITY

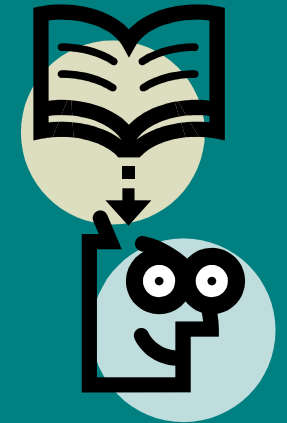
**proces, kdy je interpretace
nových informací
ovlivňována nedávnými
zkušenostmi**

EFEKT PRIMARITY - EXPERIMENT

Tory Higgins, Stephen Roles, Carl Jones (1977)

1. Identifikujte barvy, pamatujte si slova!
2. Co víte o Donaldovi? Uved'te dojmy!

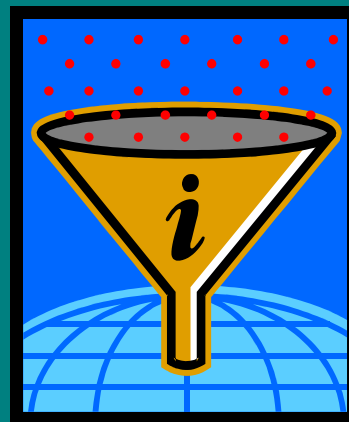

VÝSLEDEK:

Lidé, co si měli v první části zapamatovat slova jako podnikavý či nezávislý, hodnotili Donalda následně spíše pozitivně. Naopak lidé, kteří si měli zapamatovat slova jako lehkomyšlný či domýšlivý, hodnotili Donalda spíše negativně.

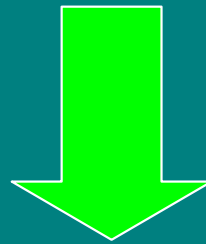
K ZAPAMATOVÁNÍ !!!!!!!

- **Efekt primarity (priming)** je dobrým příkladem automatického přemýšlení, jelikož se odehrává rychle, bezděčně a hlavně bez vlastního uvědomění. Jedná se o skutečnost, kdy nedávná zkušenost zvyšuje pravděpodobnost vyvolání určitého schématu.

POZOR !!!!!

- Jednou vytvořená schémata mohou být tak silná, že přetrvávají i potom, co se ukáže, že jsou nesprávná !!!

EFEKT VYTRVALOSTI (PERSEVERANCE EFEKT)

(Ross, Lepper & Hubbard, 1975)

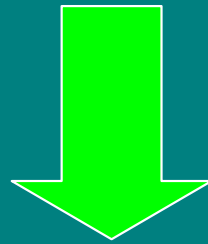
PERSEVERANCE EFFECT EFEKT VYTRVALOSTI

- Pohled lidí na sebe sama a na sociální svět přetrvává dokonce i poté, co vyjde najevo, že názory podporující toto přesvědčení byly nesprávné.

SITUACE, KDY SE NAŠE SCHÉMA STANE PRAVDOU !!!

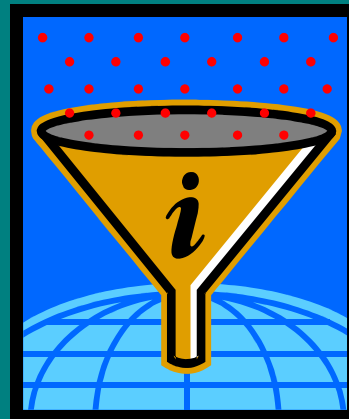
- Člověk není vždy jen pasivním příjemcem informací!!
- Vytvoříme-li schéma týkající se nějaké konkrétní osoby, může stát skutečností.

SEBENAPLŇUJÍCÍ SE PROROCTVÍ

SEBENAPLŇUJÍCÍ SE PROROCTVÍ

- Skutečnost:
 - 1) podle níž lidé mají nějaké očekávání, názor o tom, jaký jiný člověk je,
 - 2) která ovlivňuje daného člověka tím, že s ním jistým způsobem jedná a tak
 - 3) způsobí, že se začne dotyčný člověk chovat dle původních očekávání ostatních lidí

SEBENAPLŇUJÍCÍ SE PROROCTVÍ

- 4 fáze

4

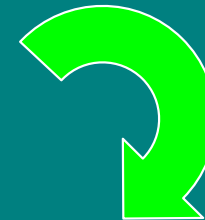

JE TAKOVÝ!!!

1

Myslím si, že
je TAKOVÝ!!!

3

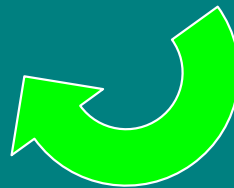

Chová se ke mně
podle toho, jak se k
němu chovám já.

2

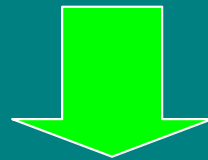

Chovám se k němu
TAK, protože je
TAKOVÝ!!!

Sebenaplňující se proroctví může mít hrozivé důsledky:

Mnozí učitelé si myslí, že chlapci jsou bystřejší než dívky, a proto mají větší šanci na akademické vzdělání než dívky

Chlapci začnou mít pocit nadřazenosti nad děvčaty v oblasti inteligence, NAOPAK děvčata budou mít pocit, že mají oproti chlapcům biologicky menší šanci dostat se na vysokou – uvěří, že jsou „méně inteligentní“

DŮSLEDEK

více akademicky vzdělaných mužů než žen

Sebenaplňující se proroctví - experiment

Robert Rosenthal, Lenore Jacobson (1977)

- Provedli test inteligence žáků základní školy a vyučujícím označili „nadané“ studenty (náhodně vybrané jedince).
- Po roce test zopakovali a vybraní žáci v testu vykázali lepší výsledky než v testu prvním.
- Přičemž výsledky z prvního testu znali pouze vyučující.

Vysvětlení:

Tento výsledek vysvětlují Rosenthal a Jacobson jako naplnění očekávání vyučujících, kteří přistupovali k „nadaným“ žákům zcela odlišně.

Kulturní determinanty schémat

- Každá kultura má své specifika (jsou pro ni důležité různé věci) – proto každá kultura má svá specifická schémata.
- Lidé vnímají svět z pohledu své vlastní kultury a tedy odlišně od jiných kultur, podle vlastních schémat upřednostňují jiné informace než lidé z jiných kultur (F. Bartlett, 1932).
- Neexistence či odlišnost určitých schémat může způsobit to, že co je někde obecně přijímáno, je jinde zcela nepřípustné.

Na závěr

- Pro náš sociální život jsou schémata nezbytná.
- Je ale nutné dávat si pozor na nepříjemné důsledky a „zkreslení reality“.
- Je dobré mít na paměti existenci schémat a stále si uvědomovat, která schémata sami používáme
- Člověk by se měl občas vzepřít svým schématům a pokusit se vyzkoušet jiná. Může tak zjistit, že jsou schémata, jejichž používání je pro něj špatné, nebo dokonce

zničující

DĚKUJEME ZA POZORNOST